

Hoofdstuk 2. De betalingsbalans

Als landen op allerlei gebieden met elkaar gaan handelen ontstaan er internationale geldstromen. Om overzicht te houden op alle inkomende en uitgaande geldstromen van een land worden die geldstromen geregistreerd in een periodiek overzicht: de betalingsbalans. Maar voordat we daaraan toekomen, kijken we eerst naar het belang van internationale handel voor een individueel land. Internationale handel kan een bijdrage leveren aan het welvaartsniveau van een land, maar dat geldt niet voor elk land in gelijke mate.

2.1 Open en gesloten economieën

Internationale handel is niet meer weg te denken uit de wereld van vandaag. Het belang van de internationale handel in goederen en diensten neemt toe, aangezien het wereldhandelsvolume al geruime tijd sterker groeit dan het mondiale bruto binnenlands product (bbp). Toch is internationale handel niet voor elk land even belangrijk, iets wat duidelijk wordt als je de export- en de importwaarde uitdrukt in procenten van het bbp van het betreffende land, de zogenoemde exportquote (of uitvoerquote) en importquote (of invoerquote).

$$\text{exportquote} = \frac{\text{exportwaarde}}{\text{bruto binnenlands product}} \times 100\%$$

$$\text{importquote} = \frac{\text{importwaarde}}{\text{bruto binnenlands product}} \times 100\%$$

In tabel 2.1 worden enkele gegevens over 2020 van Nederland en de Verenigde Staten weergegeven.

tabel 2.1 Gegevens Nederland en Verenigde Staten 2020 (in miljarden dollars)

	Nederland	Verenigde Staten
exportwaarde goederen en diensten	662	2.429
importwaarde goederen en diensten	584	...
bruto binnenlands product (bbp)	912	20.937

Bron: Wereldbank

opdracht 2.1

- Bereken de exportquote voor Nederland in 2020.
- Bereken de exportquote voor de Verenigde Staten in 2020.
- Leg met behulp van tabel 2.1 uit dat internationale handel voor de Nederlandse economie veel belangrijker is dan voor de economie van de Verenigde Staten.

Het handelssaldo is het saldo van de exportwaarde en de importwaarde van goederen en diensten.

- Bereken hoeveel miljard dollar het handelstekort van de Verenigde Staten in 2020 bedraagt als bekend is dat de importquote in dat jaar 14,9% bedraagt.

De quotes laten de mate van openheid van een economie zien. Naarmate de som van de exportquote en de importquote hoger is, zijn er meer transacties met het buitenland en is de economie opener. In het theoretische geval dat de quotes gelijk zijn aan nul, spreken we van een volkomen gesloten economie. Een land als Noord-Korea wordt beschouwd als een vrij gesloten economie, mede dankzij allerlei sancties die handel met dit land verbieden, waardoor het land een hele lage import- en exportquote heeft. Nederland heeft een zeer open economie, de import- en de exportquote zijn hoog in vergelijking met veel andere landen. Toch betekent een hoge exportquote niet automatisch dat de bijdrage van de export aan het bbp hoog is. Naarmate de importintensiteit van de export hoger is, wordt

een groter deel van de exportwaarde gerealiseerd met behulp van geïmporteerde grondstoffen, halffabricaten of eindproducten. Hierdoor daalt de bijdrage van de export aan het bbp, omdat het grootste deel van de productiewaarde, ook wel toegevoegde waarde genoemd, al in het buitenland gerealiseerd is.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft voor Nederland de cijfers uit tabel 2.2 betreffende de Nederlandse exportverdiensten in 2019 gepubliceerd.

tabel 2.2 Cijfers Nederlandse export van goederen en diensten 2019

	exportwaarde	toegevoegde waarde per euro export	import- intensiteit ¹⁾	exportverdiensten (= bijdrage aan bbp)
goederen van Nederlandse makelij	€ 232 MILJARD	€ 0,54	46%	€ 125 MILJARD
diensten	€ 181 MILJARD	...	...	€ 112 MILJARD
wederuitvoer ²⁾	€ 261 MILJARD	€ 0,13	87%	€ 35 MILJARD
totaal	€ 674 MILJARD		...	€ 272 MILJARD

¹⁾ de importintensiteit geeft weer voor hoeveel procent de export bestaat uit geïmporteerde goederen en diensten

²⁾ goederen die zijn geïmporteerd en eigendom worden van een Nederlands bedrijf, om vervolgens in (vrijwel) onbewerkte staat weer geëxporteerd te worden.

Bron: CBS

opdracht 2.2

- Bereken de ontbrekende bedragen bij de diensten en vul deze in tabel 2.2 in.
- Beredeneer waarom de importintensiteit bij diensten lager is dan bij goederen van Nederlandse makelij.
- Leg uit waarom de bijdrage van de wederuitvoer aan het bbp relatief erg laag is.
- Bereken de gemiddelde importintensiteit van de totale Nederlandse export en vul deze in tabel 2.2 in.

De arbeidsproductiviteit in de Nederlandse exportsector bedroeg in 2019 € 108.800 per voltijdbaan.

- Bereken het aantal voltijdbanen dat de exportsector Nederland in 2019 opleverde.

2.2 De betalingsbalans

Als gevolg van internationale transacties gaan er ieder jaar omvangrijke geldstromen over de landsgrenzen. Niet alleen vanwege de export en import van goederen en diensten, maar ook vanwege het overmaken van inkomens van en naar het buitenland, zoals loon, rente, winst/dividend en uitkeringen. Daarnaast gaan er grote sommen geld over de grenzen in verband met beleggingen, investeringen en leningen. Al deze bedragen worden geregistreerd op de betalingsbalans. De betalingsbalans geeft een overzicht van alle ontvangsten van het buitenland en alle uitgaven (betalingen) aan het buitenland die gedurende een bepaalde periode (meestal een jaar) plaats hebben gevonden. De betalingsbalans gaat vaak over een land, maar soms ook over een groep landen, zoals de eurozone of de Europese Unie. In zo'n geval kijken we alleen naar de geldstromen tussen lidstaten en niet-lidstaten en zien we dus af van de onderlinge geldstromen tussen lidstaten.

opdracht 2.3

- Staan op de betalingsbalans voorraadgrootheden of stroomgrootheden? Verklaar het antwoord.
- Welke van de twee economieën kan als het meest open worden beschouwd, die van Nederland of die van de eurozone? Licht het antwoord toe.

De betalingsbalans is opgebouwd uit twee deelrekeningen die ieder een ander soort transacties registreren. De geldstromen die direct van invloed zijn op het nationaal inkomen worden geregistreerd op de lopende rekening. Geldstromen die invloed hebben op de (internationale) vermogenspositie van een land worden geregistreerd op de financiële rekening. Elke inkomende geldstroom is een ontvangst op de betalingsbalans en elke uitgaande geldstroom is een uitgave op de betalingsbalans.

2.2.1 De lopende rekening

Op de lopende rekening van de betalingsbalans worden de ontvangsten en uitgaven als gevolg van export (uitvoer) en import (invoer) van goederen en diensten geregistreerd, en ook ontvangen en betaalde inkomens van een land. We noteren hier de geldstromen die daarmee gepaard gaan. Wanneer een bedrijf goederen exporteert, gaan die goederen het land uit en ontvangt het bedrijf geld uit het buitenland. Die inkomende geldstroom wordt vervolgens op de betalingsbalans bij de ontvangsten

geboekt. Bij de import van goederen ontstaat er een geldstroom richting het buitenland, die de betaling van de import vertegenwoordigt. Deze uitgaande geldstroom wordt op de betalingsbalans bij de uitgaven geboekt.

Bij inkomens gaat het om primaire inkomens en om overdrachtsinkomens. De primaire inkomens bestaan uit de beloningen voor geleverde of ontvangen productiefactoren. Als Nederland arbeid en kapitaal aan andere landen ter beschikking stelt, wordt daarvoor primair inkomen ontvangen, zoals loon, rente en winst. Bij de overdrachtsinkomens gaat het voornamelijk om uitkeringen.

- opdracht 2.4** Hieronder staan enkele transacties die op de lopende rekening van de Nederlandse betalingsbalans geregistreerd worden.
- Zet bij elke transactie een kruis in de juiste kolom.

	ontvangsten uit export	uitgaven aan import
1. Shell importeert olie uit het Midden-Oosten.		
2. Een Nederlander boekt een hotelovernachting in Zuid-Afrika.		
3. Een gepensioneerde die in Spanje woont, ontvangt zijn Nederlandse AOW.		
4. Een Nederlandse sleepboot brengt een Japans schip aan wal.		
5. Een Amerikaan ontvangt rente op een Nederlandse staatsobligatie.		
6. Philips boekt de winst uit Mexico over naar Nederland.		
7. Een bloemenimporteur uit de VS koopt bloemen van een Nederlandse tuinder.		

- Noteer de nummers van de transacties waarbij het om goederen gaat.
- Noteer de nummers van de transacties waarbij het om diensten gaat.
- Noteer de nummers van de transacties waarbij het om inkomens gaat.

opdracht 2.5

- Bereken met behulp van tabel 2.3 hoeveel euro er in 2020 in totaal ontvangen wordt op de lopende rekening van de eurozone.
- Bereken met behulp van tabel 2.3 hoeveel euro er in 2020 in totaal uitgegeven wordt op de lopende rekening van de eurozone.
- Bereken voor 2020 het saldo op de lopende rekening van de eurozone. Geef ook aan of er sprake is van een overschot of een tekort.
- Vul de bedragen in tabel 2.4 in.

tabel 2.3 Export- en importbedragen eurozone 2020 (bedragen in miljarden euro's)

export goederen	2.001
import goederen	1.666
export diensten	872
import diensten	798
ontvangen primaire inkomens	713
betalde primaire inkomens	703
ontvangen inkomensoverdrachten	128
betalde inkomensoverdrachten	192

Bron: Eurostat

tabel 2.4 Lopende rekening van de eurozone 2020 (bedragen in miljarden)

	totaalbedrag ontvangsten uit buitenland	totaalbedrag uitgaven aan buitenland	saldo ontvangsten – uitgaven
lopende rekening	€ ...	€ ...	€ ...

Niet in elk land worden internationale transacties even nauwkeurig geregistreerd. Als van alle landen in de wereld het saldo van de lopende rekening bij elkaar geteld wordt, blijkt er niet nul uit te komen. Dat zou eigenlijk wel zo moeten zijn.

- Leg uit dat deze optelsom in theorie wel nul moet zijn.

Als de ontvangsten groter zijn dan de uitgaven spreken we van een overschot op de lopende rekening, ook wel een handelsoverschot genoemd. Een overschot op de lopende rekening van een land betekent dat de internationale handel in goederen, diensten en productiefactoren voor dit land een hoger nationaal inkomen oplevert. Zijn de ontvangsten kleiner dan de uitgaven dan is er een tekort op de lopende rekening, oftewel een handelstekort. Dit resulteert in een lager nationaal inkomen.